

**МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ**

МАУП

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
“КОРПОРАТИВНЕ ПРАВО”
(для бакалаврів)**

Київ 2017

Підготовлено професором кафедри комерційного та трудового права
Л. Л. Нескородженою

Затверджено на засіданні кафедри комерційного та трудового права
(протокол № 2 від 07.09.07)

Перезатверджено на засіданні кафедри господарського, трудового
права та цивільно-правових дисциплін (протокол № 1 від 31.08.17)

Схвалено Вченою радою Навчально-наукового інституту права
(протокол № 8 від 31.08.17)

Нескороджена Л. Л. Методичні матеріали щодо забезпечення
самостійної роботи студентів з дисципліни “Корпоративне право” (для
бакалаврів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2017. — 59 с.

Методичні матеріали щодо забезпечення самостійної роботи студентів
містять пояснювальну записку, тематичний план дисципліни
«Корпоративне право», зміст самостійної роботи, а також список
літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2017

© ДП «Видавничий дім «Персонал»,

2017

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Корпоративне право — це самостійна галузь права, яка регулює усі відносини, що складаються у сфері корпоративних відносин.

У процесі вивчення курсу студенти мають оволодіти правилами самостійної роботи з цивільними та господарськими нормативно-правовими актами, навиками практичної роботи, засвоїти зміст цивільно-правових та господарсько-правових інститутів створення і діяльності юридичних осіб, об'єктивні закономірності їх розвитку, суть цивільно-правових категорій, навчитися розуміти зміст норм корпоративного права, тлумачити їх та застосовувати до конкретних життєвих ситуацій, набути досвіду науково-дослідної роботи в галузі корпоративного права.

Самостійна робота студентів (СРС) є складовою навчального процесу, важливим чинником, який формує вміння навчатися, сприяє активізації засвоєння студентами знань та їх реалізації в час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Мета СРС — сприяти засвоєнню у повному обсязі навчальної програми та формуванню самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості, сутність якої полягає в умінні систематизувати, планувати та контролювати власну діяльність. СРС забезпечує підготовку студентів до поточних аудиторних занять.

Завдання СРС — засвоєння певних знань, умінь, навичок, закріплення та систематизація здобутих знань, їх застосування у процесі виконання практичних завдань і творчих робіт, а також виявлення прогалин у системі знань із предмета.

Зміст СРС з дисципліни “Корпоративне право” визначається навчальною програмою, а також різними методичними матеріалами.

Основними формами СРС є:

- 1) опрацювання лекційного матеріалу та літературних джерел з теми;
- 2) засвоєння навчального матеріалу підручників, навчальних посібників, робота з нормативно-правовими джерелами, опрацювання матеріалу за першоджерелами, науковою і спеціальною літературою;
- 3) підготовка до практичних занять;
- 4) розв'язання ситуаційних завдань;
- 5) підготовка до різних форм поточного контролю;
- 6) написання реферату за заданою проблематикою;
- 7) підготовка до контрольної роботи.

Важливим засобом у засвоєнні знань є написання **рефератів**. Студент готує реферат з основних та найбільш актуальних тем дисципліни. У рефераті на основі аналізу та узагальнення наукового матеріалу порівнюються різні погляди науковців на певну проблему і визначається власна позиція студента з викладом відповідних аргументів.

Реферат має бути належним чином оформлено. На титульному аркуші зазначається назва ВНЗ, кафедри, тема реферату, прізвище та ініціали виконавця, також вчений ступінь, звання, прізвище та ініціали наукового керівника, місце і рік написання.

Для написання реферату студент має скласти план, який розкриває зміст обраної теми. План включає введення, в якому коротко обґрунтовується актуальність обраної теми, основні питання, що розкривають зміст теми реферату, і закінчення, де формуються висновки, оцінки, пропозиції.

Викладення матеріалу повинно бути стислим, точним, послідовним, самостійним. Плагіат наукових праць з обраної теми не допускається. Завершується робота висновком. Механічно переписані роботи оцінюються на незадовільно і повертаються студентові для повторного виконання. У кінці реферату обов'язково наводиться список використаних джерел.

При написанні реферату слід робити зноски до наведених цитат із

зазначенням прізвища та ініціалів автора або авторів, назви книги або статті, місця і року видання, сторінки.

Реферат має бути виконаний на папері формату А4 обсягом 10-15 сторінок рукописного тексту або 6-8 сторінок машинописного чи комп'ютерного.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“КОРПОРАТИВНЕ ПРАВО”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
Змістовий модуль I. Загальна характеристика корпоративного права, як галузі права	
1	Поняття, предмет та методи корпоративного права
2	Джерела корпоративного права
3	Корпоративні норми
4	Корпоративні утворення
5	Корпоративні права громадян
Змістовий модуль II. Правовий статус корпоративних організацій	
6	Управління корпоративною організацією
7	Державно-правове регулювання корпоративної діяльності
8	Договірна робота в корпоративній організації
9	Претензійно-позовна робота в корпоративній організації
10	Відповідальність за порушення норм корпоративного права
Разом годин: 90	

ЗМІСТ
дисципліни
“КОРПОРАТИВНЕ ПРАВО”

**Змістовий модуль I. Загальна характеристика корпоративного права,
як галузі права**

Тема 1. Поняття, предмет та методи корпоративного права

Поняття корпоративного права. Корпоративне право в суб'єктивному та об'єктивному розумінні. Тенденції розвитку корпоративного права в Україні.

Суспільні відносини, що регулюються корпоративним правом. Корпоративні правовідносини як предмет корпоративного права.

Поняття та ознаки корпоративного права. Співвідношення корпоративного та акціонерного права, корпоративного та господарського права, корпоративного та цивільного права.

Методи корпоративного права. Загальнонаукові та спеціальні методи пізнання і вивчення корпоративного права.

Місце науки та навчального курсу корпоративного права в системі загальних та спеціальних юридичних дисциплін, їх зв'язок з іншими правовими дисциплінами, теоретичне і практичне значення для підготовки спеціалістів.

Структура та система навчального курсу корпоративного права.

Питання для самоконтролю

1. Що становить предмет корпоративного права України?
2. У чому полягає зв'язок корпоративного права з іншими галузями права?
3. Розкрийте основні завдання курсу “Корпоративне право України”.
4. Чим відрізняються внутрішні корпоративні відносини від зовнішніх?

5. Чим відрізняється корпоративне право в суб'єктивному значенні від корпоративного права в об'єктивному значенні?

Теми рефератів

1. Поняття корпоративного права.
2. Корпоративне право в суб'єктивному та об'єктивному значенні.
3. Тенденції розвитку корпоративного права за кордоном і в Україні.
4. Співвідношення корпоративного і акціонерного права, господарського права, цивільного права.
5. Корпоративні правовідносини, як предмет корпоративного права.

Ситуаційні завдання

1. Які із зазначених суспільних відносин регулюються нормами корпоративного права і відповідно складають його предмет:
  - 1) відносини між акціонерним комерційним банком та громадянином, який відкрив рахунок в банку;
  - 2) відносини між підприємством та його працівником, що виникли у зв'язку із завданням шкоди здоров'ю працівника внаслідок недотримання працівником правил технічної безпеки;
  - 3) відносини між господарськими товариствами щодо укладення договору перевезення працівників одного з товариств до Чорного моря;
  - 4) відносини між Чуяном — працівником акціонерного товариства, який володіє акціями цього товариства, та акціонерним товариством щодо звільнення Чуяна з роботи та вихід його з товариства;
  - 5) відносини щодо відчуження частки в товаристві з обмеженою відповідальністю;
  - 6) відносини між Петренком та Савченком щодо створення товариства з обмеженою відповідальністю;
  - 7) відносини між місцевою адміністрацією Ради народних депутатів і громадянином у зв'язку з видачею громадянину ордера

на квартиру;

- 8) відносини між судом та господарським товариством щодо винесення постанови про порушення провадження у справі про банкрутство товариства;
- 9) відносини між комерційним банком та господарським товариством щодо здійснення безготівкових розрахунків;
- 10) відносини між торговельним підприємством та громадянином, який придбав товари у кредит.

Питання

Чи є серед зазначених відносин ті, які регулюються і нормами корпоративного права, і нормами інших галузей права? Якщо так, то якими саме? Відповідь обґрунтуйте.

2. На семінарському занятті студенти стверджували:

- термін “корпорація” використовується для позначення будь-якої юридичної особи;
- учасниками корпоративних правовідносин є конкретно визначені особи: кредитор — особа, якій належить право вимоги, і боржник — особа, яка має обов’язок, відповідний праву вимоги кредитора;
- об’єктами корпоративних правовідносин можуть бути як дії по передачі майна, виконанню робіт тощо (або утримання від здійснення дій), так і дії щодо відчуження чи придбання акцій, часток;
- здійснення суб’єктивного права особи в корпоративних правовідносинах можливе тільки у разі наявності у неї корпоративних прав;
- суб’єктами корпоративних правовідносин не можуть бути іноземні громадяни, філії, представництва та недієздатні особи;
- термін “корпоративне право” в суб’єктивному значенні означає сукупність норм, які регулюють діяльність господарських товариств.

Питання

Які із зазначених тверджень є правильними? Обґрунтуйте свої відповіді.

3. На семінарському занятті студенти стверджували, що корпоративні права та обов'язки можуть виникати безпосередньо з актів корпоративного законодавства. У випадках, встановлених актами корпоративного законодавства, корпоративні права та обов'язки виникають безпосередньо з актів органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим або органів місцевого самоврядування. У деяких випадках корпоративні права та обов'язки можуть виникати з рішення суду та з настанням або ненастанням певної події.

Питання

1. Які підстави для виникнення корпоративних прав та обов'язків?
2. Які нормативні акти регулюють питання виникнення корпоративних прав та обов'язків?
3. Чи правильні твердження студентів?

Обґрунтуйте свої відповіді.

4. Громадянин Петров вирішив здійснювати торговельну підприємницьку діяльність. Він звернувся до свого друга і запропонував створити відкрите акціонерне товариство. Друг підтримав ідею щодо торгівлі, однак запропонував створити просте товариство.

Питання

1. Дайте визначення корпоративних правовідносин. Які види корпоративних правовідносин існують?
2. Чи виникають корпоративні відносини, якщо створюється просте товариство?
3. Чи виникнуть корпоративні правовідносини за такої ситуації?

Тестові завдання

1. Підприємницькими товариствами є товариства:

- а) які здійснюють підприємницьку діяльність з метою одержання прибутку та наступного його розподілу між учасниками;
- б) які не мають на меті одержання прибутку для його наступного розподілу між учасниками.

2. Терміни “юридична особа” та “корпорація” означають:

- а) це одне й те саме;
- б) юридична особа — це один із видів корпорації;
- в) корпорація — це один із видів юридичної особи.

3. Корпоративне право як право об’єктивне — це:

- а) система норм, що регулюють визначену групу суспільних відносин;
- б) конкретна правомочність, належна тому чи іншому учаснику правовідносин.

4. Корпорації в Росії уперше з’явилися:

- а) у зв’язку з виданням Петром I указу, що наказує купцям вести торгівлю компаніями, “як торгують в інших державах торгові люди”;
- б) у Маніфесті Олександра I від 1 січня 1807 р., яким купецькому стану дарувались привілеї, вперше згадувалися визначені форми товариств: повні товариства, товариства на вірі й товариства “по ділянках”;
- в) 6 грудня 1836 р. Державною радою приймається Положення про акціонерні компанії, що досить докладно регулює різні аспекти їх створення і діяльності.

5. Предметом корпоративного права є суспільні відносини, що складаються у зв’язку:

- а) із захистом своїх порушених прав і законних інтересів;
- б) з реалізацією особи права на власність;
- в) з утворенням, діяльністю і ліквідацією господарчих товариств, тобто корпоративні правовідносини.

6. Корпоративне право — це:

- а) система норм, що регулює відносини, що складаються у зв'язку з утворенням, діяльністю і ліквідацією юридичних осіб;
- б) сукупність правових норм, що регулюють на засадах диспозитивності, юридичної рівності та ініціативи сторін, відносини між приватними особами (тобто між особами, які не є фігурантами держави) з метою задоволення матеріальних і духовних потреб громадян та захисту їхніх інтересів;
- в) таке цивільне правовідношення, в силу якого одна особа (кредитор) має право вимагати від іншої особи (боржника) здійснення певних дій або утримання від здійснення певної дії, а боржник зобов'язаний цю вимогу виконати.

7. На території СРСР корпорації:

- а) не існували;
- б) існували в необмеженій кількості;
- в) існували, однак їх було дуже мало.

8. Внутрішні корпоративні відносини — це:

- а) майнові та інші відносини, що виникають між суб'єктами господарювання при безпосередньому здійсненні господарської діяльності;
- б) відносини, що складаються між суб'єктами господарювання та суб'єктами організаційно-господарських повноважень у процесі управління господарською діяльністю;
- в) відносини, що складаються між структурними підрозділами суб'єкта господарювання, відносини суб'єкта господарювання з його структурними підрозділами, відносини суб'єкта господарювання з його працівниками.

9. Мета науки корпоративного права:

- а) регулювання суспільних відносин, відносин, що складаються

у зв'язку з утворенням, діяльністю і ліквідацією юридичних осіб;

- б) виявлення прогалин та недоліків регулювання корпоративних відносин;
- в) прийняття нормативних актів щодо регулювання корпоративних відносин.

10. Захист прав і законних інтересів суб'єктів корпоративних правовідносин забезпечує:

- а) держава;
- б) самостійно;
- в) суд.

Література [1; 27; 28]

Тема 2. Джерела корпоративного права

Джерела корпоративного права. Ознаки та поняття джерел корпоративного права. Корпоративний звичай як форма корпоративного права.

Корпоративні ділові звичаї. Відмінність корпоративних ділових звичаїв від корпоративних звичаїв.

Корпоративні прецеденти.

Корпоративний нормативний акт як основне джерело корпоративного права. Ознаки та види корпоративних нормативних актів і вимоги, що висуваються до них.

Особливості змісту та форми корпоративних нормативних актів.

Систематизація корпоративних нормативних актів.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте поняття, ознаки та недоліки джерел корпоративного права.

2. Відмінність корпоративних ділових звичаїв від корпоративних прецедентів.
3. Розкрийте доцільність існування корпоративного прецеденту.
4. Розкрийте особливості змісту та форми корпоративних нормативних актів.

Теми рефератів

1. Загальна характеристика джерел корпоративного права.
2. Корпоративний звичай як форма корпоративного права.
3. Корпоративні прецеденти.
4. Корпоративний нормативний акт як основне джерело корпоративного права.
5. Ознаки та види корпоративних нормативних актів і вимоги, що висуваються до них.
6. Особливості змісту та форми корпоративних нормативних актів.
7. Систематизація корпоративних нормативних актів.

Література [27-29]

Тема 3. Корпоративні утворення

Поняття та система корпоративних утворень за чинним законодавством України, їх ознаки.

Поняття та види підприємств в Україні.

Поняття та види господарських товариств в Україні.

Поняття, види та загальна характеристика акціонерних товариств. Правове регулювання діяльності акціонерних товариств Господарським кодексом України, Цивільним кодексом України та Законом України «Про господарські товариства».

Товариство з обмеженою відповідальністю: поняття та загальна характеристика. Відмінність товариства з обмеженою відповідальністю від закритого акціонерного товариства.

Товариство з додатковою відповідальністю: поняття і загальна характеристика.

Поняття та загальна характеристика повного товариства.

Поняття та загальна характеристика командитного товариства.

Поняття кооперативів, їх види та ознаки. Характеристика виробничих і споживчих кооперативів.

Поняття та види об'єднань підприємств. Ознаки консорціуму, асоціації, концерну та корпорації.

Питання для самоконтролю

1. Схарактеризуйте корпоративні утворення в Україні.
2. Поняття та основні ознаки підприємств в Україні.
3. Схарактеризуйте види господарських товариств за законодавством України.

Теми рефератів

1. Загальна характеристика акціонерного товариства.
2. Товариство з обмеженою відповідальністю: загальна характеристика створення та ліквідації.
3. Основні відмінні риси товариства з обмеженою відповідальністю від закритого акціонерного товариства.

Тема 4. Корпоративні норми

Поняття та види корпоративних норм. Загальні ознаки корпоративних норм. Особливі ознаки корпоративних норм.

Правовий характер корпоративних норм.

Створення корпоративних норм. Принципи демократизму, гуманізму, рівності, законності.

Співвідношення корпоративних норм з іншими нормами.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення корпоративних норм. Види корпоративних норм.
2. Чим відрізняються несоціальні корпоративні норми від соціальних корпоративних норм?
3. Які загальні та особливі ознаки корпоративних норм Ви можете назвати?
4. Співвідношення корпоративних норм із законодавчими актами.
5. Розкрийте принципи створення корпоративних норм.

Теми рефератів

1. Поняття корпоративних норм та їх види.
2. Несоціальні та соціальні корпоративні норми.
3. Загальні ознаки корпоративних норм.
4. Принципи створення корпоративних норм.
5. Співвідношення корпоративних норм з нормами централізованими та договірними.

Література [25-27; 33]

Тема 5. Корпоративні права громадян

Поняття корпоративного права. Підстави виникнення та припинення корпоративних прав.

Відмінність корпоративних прав громадян від корпоративних прав юридичної особи.

Ознаки корпоративних прав.

Право на управління юридичною особою. Право на отримання відповідної частки прибутку юридичної особи. Право на отримання відповідної частки активів у разі ліквідації юридичної особи.

Припинення корпоративних правовідносин у зв'язку з виходом учасника з товариства.

Припинення корпоративних правовідносин у зв'язку з відступленням

частки. Припинення корпоративних правовідносин у зв'язку з виключенням учасника з товариства. Припинення корпоративних правовідносин у зв'язку зі смертю (ліквідацією) учасника. Припинення корпоративних правовідносин на вимогу кредиторів учасника в разі недостатності його майна для виконання власних зобов'язань.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення корпоративних прав у суб'єктивному значенні.
2. Розкрийте ознаки корпоративного права у суб'єктивному значенні.
3. Розкрийте підстави виникнення корпоративних прав. Чи є відмінності в корпоративних правах у різних господарських товариствах?
4. Вихід та виключення учасника з товариства: поняття, загальна характеристика.
5. За допомогою яких способів можна відступити частку в статутному капіталі господарського товариства?
6. Звернення, стягнення на частку в статутному капіталі господарського товариства.
7. Чи вважається володіння корпоративними правами підприємництвом?

Теми рефератів

1. Поняття корпоративного права в суб'єктивному значенні.
2. Відмінність корпоративних прав громадян від корпоративних прав юридичних осіб.
3. Ознаки корпоративних прав.
4. Право на управління юридичною особою.
5. Підстави виникнення та припинення корпоративних прав.
6. Припинення корпоративних правовідносин у зв'язку з виходом учасника з товариства.
7. Припинення корпоративних правовідносин у зв'язку з відступленням частки.

8. Припинення корпоративних правовідносин у зв'язку з виключенням учасника з товариства.
9. Припинення корпоративних правовідносин у зв'язку зі смертю (ліквідацією) учасника.
10. Припинення корпоративних правовідносин на вимогу кредиторів учасника у разі недостатності його майна для виконання власних зобов'язань.

Ситуаційні завдання

1. У 1992 р. було створено і зареєстровано товариство з обмеженою відповідальністю. Учасниками виступали 3 особи, які мали однакові частки у сформованому статутному фонді. На день реєстрації товариства кожний з учасників вніс до статутного фонду по 30 % своєї частки, що відповідало Закону України “ Про господарські товариства ”. У подальшому учасники решту своїх вкладів не вносили, тож статутний фонд товариства не змінювався. Через 5 років 2 учасники вирішили вийти із товариства, написавши відповідні заяви, які були у встановленому порядку нотаріально засвідчені. У заявах зазначалося, що учасники на майно товариства не претендують, а від своєї частки в статутному фонді відмовляються. Водночас 2 сторонні особи виявили бажання ввійти як учасники у товариство. Рішення про вихід зі складу учасників і вступ до нього нових осіб було прийнято на зборах учасників товариства зі складанням відповідного протоколу.

На початку 2002 р. учасники, які вийшли з товариства, звернулися до суду з позовом до товариства та його директора (учасника, який залишився) про виділення майна товариства. Відповідач позов не визнав, посилаючись на те, що свого часу позивачі від своїх часток в майні та інших майнових претензій до товариства відмовилися, що і було оформлено належним чином.

Питання

Чи є підстави для розгляду спору в господарському суді?

2. Один з учасників товариства з обмеженою відповідальністю виїхав за кордон на постійне місце проживання. Решта учасників вирішила виключити його зі складу ТОВ та ввести іншу особу. Прийнявши відповідне рішення і склавши протокол, вони звернулися до держадміністрації із проханням зареєструвати зміни до установчих документів, але їм було відмовлено з посиланням на те, що вивести учасника можна лише за його згоди.

Питання

1. Чи правомірна відмова держадміністрації?
2. Яким чином можна довести, що учасник систематично не виконує обов'язки, покладені на нього товариством?
3. Що робити з часткою в статутному фонді учасника, який виїхав за кордон?

3. Громадянин Васильников, перебуваючи у складі учасників повного товариства, що займалося виготовленням металопластикових вікон, вирішив заснувати власне підприємство. Не виходячи з товариства, він заснував приватне підприємство, основним видом діяльності якого було виробництво жалюзі та віконних склопакетів. На неодноразові вимоги товариства припинити випуск ідентичної продукції він не реагував. Товариство звернулося до суду з позовом до Васильникова про відшкодування збитків у вигляді упущеної вигоди.

Питання

1. Яким законодавчим актом передбачено заборону учасникам повного товариства конкурувати з повним товариством? Що розуміється під терміном “конкуренція” у цьому разі?
2. Чи підпадає під ознаки конкуренції діяльність приватного підприємства?
3. До якого суду звернулося товариство? Яке рішення він має прийняти?
4. Троє громадян стали учасниками командитного товариства

“Квочка” та взяли в оренду інкубатор і продавали курей. Під час роботи товариства виникли такі запитання:

1. Громадянин З. бажає передати право на половину своєї частки в майні дружині і цікавиться: чи набуває вона в такому разі права та обов’язки, які належали йому як члену товариства?
2. Товариство взяло за договором з банком кредит, але розрахуватись у визначений строк не змогло. Банк пред’явив позов до учасника товариства Б. з вимогою про звернення стягнення на майно, що належить йому на праві приватної власності. Громадянин Б. не погодився з вимогами банку і просить суд відмовити у позові.

Питання

1. Як мають бути вирішені дані питання?
2. Чи змінилося б рішення у випадку, якби указані громадяни об’єдналися для спільної діяльності і при цьому не створили організацію з правами юридичної особи?

5. У ТОВ “Світанок” помер один з учасників. Двоє його спадкоємців (син Іван і дочка Ірина) вирішили стати учасниками ТОВ. Однак учасники ТОВ не дали згоду на те, щоб Іван став учасником товариства. Крім того, вони відмовилися виплачувати йому частку, аргументуючи це тим, що його сестра стане учасником товариства і він повинен вимагати з неї свою частину спадкового майна в статутному капіталі товариства. Іван подав позов до суду.

Питання

1. Який порядок спадкування часток у товаристві з обмеженою відповідальністю?
2. Чи відрізняється порядок спадкування акцій від порядку спадкування часток?
3. Який буде наслідок відмови учасників від надання згоди на вступ спадкоємців як учасників?

4. Чи буде задоволено позов Івана? Чи матиме значення те, що його сестрі надали згоду на участь у товаристві?

Тестові завдання

1. Власник корпоративних прав має право на отримання дивідендів з:

- а) прибутку;
- б) доходу від діяльності юридичної особи.

2. Дивіденди сплачуються:

- а) у твердій фіксованій сумі;
- б) пропорційно частці кожного з учасників.

3. Виключення учасника з товариства здійснюється:

- а) за рішенням самого учасника;
- б) за рішенням суду;
- в) за рішенням вищого органу — зборів учасників товариства.

4. Учасник товариства з обмеженою відповідальністю може реалізувати своє право на вихід із товариства:

- а) у будь-який час;
- б) після здачі звіту про діяльність товариства;
- в) через три місяці після попередження товариства про свій вихід.

5. Розрахунок з учасником у разі його виходу з товариства проводиться після затвердження звіту за рік, в якому він вийшов із товариства, і в строк:

- а) одразу після прийняття рішення загальними зборами учасників;
- б) до 6 місяців з дня виходу;
- в) до 12 місяців з дня виходу.

6. Можна (ні) виключити з акціонерного товариства його учасника, який не повністю сплатив акції:

- а) ні за яких обставин;
- б) у разі припинення трудових відносин з акціонерним товариством;
- в) у разі розголошення акціонером конфіденційної інформації

чи комерційної таємниці товариства, що стала йому відома при виконанні обов'язків посадової особи органів товариства;

- г) у разі несвоєчасної оплати акцій одразу після закінчення строку їх повної оплати;
- д) у разі неоплати акцій по завершенні пільгового строку (трьох місяців після закінчення строку повної оплати), протягом якого учасник має погасити заборгованість по оплаті акцій і сплатити 10 % річних.

7. *Окремого акціонера (акціонерів) можна позбавити права на отримання дивідендів при прийнятті загальними зборами рішення про виплату акціонерам товариства дивідендів:*

- а) у разі порушення ним як акціонером — працівником товариства трудової дисципліни;
- б) у разі завдання майнової шкоди товариству;
- в) ні в якому разі;
- г) на підставі рішення загальних зборів товариства;
- д) у разі розголошення акціонером конфіденційної інформації чи комерційної таємниці товариства, що стала йому відома при виконанні обов'язків посадової особи органів товариства.

8. *Виключити з акціонерного товариства акціонера (власника акції) можливо:*

- а) ні за яких обставин;
- б) у разі припинення трудових відносин з акціонерним товариством;
- в) у разі розголошення акціонером конфіденційної інформації чи комерційної таємниці товариства, що стала йому відома при виконанні обов'язків посадової особи органів товариства;
- г) у разі несвоєчасної оплати акцій додаткової емісії, на які підписався акціонер.

9. *Вкладник командитного товариства може нести відповідальність за зобов'язаннями товариства всім своїм майном:*

- а) ні в якому разі;
- б) у випадку завдання своїми діями шкоди товариству;
- в) якщо його ім'я включено до фірмової назви товариства;
- г) якщо уклав від імені і в інтересах товариства угоду, схвалену повними учасниками;
- д) якщо уклав від імені й в інтересах товариства угоду, не схвалену повними учасниками.

10. У разі смерті учасника товариства з обмеженою відповідальністю його спадкоємці мають право бути учасниками товариства:

- а) у будь-якому разі;
- б) лише після згоди інших учасників товариства;
- в) у будь-якому разі, якщо статутом не передбачено, що такий перехід допускається лише за згодою інших учасників товариства.

Література [4; 10; 13; 28; 29]

Змістовий модуль II. Правовий статус корпоративних організацій

Тема 6. Управління корпоративною організацією

Поняття управління корпоративною організацією. Функції управління.

Загальні принципи управління корпоративною організацією. Принципи централізації, децентралізації, координації, використання людського потенціалу.

Органи управління господарських товариств.

Загальні збори акціонерів і загальні збори учасників. Скликання загальних зборів. Порядок проведення, структура і порядок складання протоколу загальних зборів.

Правління, як виконавчий орган господарських товариств. Склад правління та порядок його обрання (затвердження). Основні завдання та

компетенція правління. Права та обов'язки членів правління.

Склад ревізійної комісії. Правове регулювання діяльності ревізійної комісії Цивільним, Господарським кодексами України і Законом України «Про господарські товариства». Види перевірок і порядок складання висновків. Компетенція ревізійної комісії. Протоколи ревізійної комісії. Відповідальність ревізійної комісії.

Спостережна рада. Склад спостережної ради. Основні принципи діяльності спостережної ради. Компетенція спостережної ради.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте загальні принципи управління корпоративною організацією.
2. Поняття планування роботи корпоративної організації. Схарактеризуйте бізнес-план. Складіть бізнес-план.
3. Порядок скликання, проведення загальних зборів акціонерів та учасників.
4. Дослідіть відмінності у правовому регулюванні органів управління господарськими товариствами.
5. Які органи управління АТ, ТОВ і ТДВ передбачені в Цивільному кодексі України, Господарським кодексом України та Законом України “Про господарські товариства”?
6. Який порядок обрання генерального директора товариства? Якими якостями повинен володіти генеральний директор?
7. Які структурно-відокремлені підрозділи може мати господарське товариство?

Теми рефератів

1. Поняття управління корпоративною організацією.
2. Загальні принципи управління корпоративною організацією.
3. Органи управління господарських товариств.
4. Загальні збори акціонерів і загальні збори учасників.

5. Загальна характеристика наглядової (спостережної) ради.
6. Правління, як виконавчий орган господарських товариств.
7. Правове регулювання діяльності ревізійної комісії Цивільним, Господарським кодексами України та Законом України “Про господарські товариства”.
8. Види перевірок і порядок складання висновків.
9. Доцільність створення ревізійної комісії у господарських товариствах та доцільність залучення аудиторів для перевірки фінансово-господарської діяльності.

Ситуаційні завдання

1. На загальних зборах відкритого акціонерного товариства була сформована спостережна рада у строк, передбачений статутом ВАТ. Проте група акціонерів оскаржила в суді рішення загальних зборів ВАТ, оскільки частина членів спостережної ради не є акціонерами, а один з акціонерів (юридична особа) уповноважила свого працівника за довіреністю здійснювати повноваження у спостережній раді.

Питання

1. Який порядок формування органів управління ВАТ?
2. Який статус спостережної ради ВАТ? Чи є вона органом управління?
3. Хто має право входити до складу спостережної ради? Чи можуть особи, які не є акціонерами, та юридичні особи (акціонери) входити до спостережної ради ВАТ?

2. Товариство з обмеженою відповідальністю “Крок” — акціонер товариства “Росава” подало позов до суду про визнання недійсним рішення загальних зборів АТ. У позові ТОВ зазначало, що правління АТ не дало ТОВ можливості брати участь у роботі загальних зборів АТ, посилаючись на те, що ТОВ ще не повністю сплатило вартість акцій, на які воно підписалося. У зв’язку з цим ТОВ вимагало скасування рішення і відшкодування збитків.

Питання

1. Хто має право брати участь у загальних зборах АТ? Коли акціонер набуває права власності на акції АТ?
2. Чи є ТОВ власником акцій? У який строк слід оплачувати акції емітента?
3. Яке рішення має прийняти суд?

3. Голова правління відкритого акціонерного товариства “Ліга” (він же — власник 60 % акцій), зловживаючи своїм посадовим становищем, почав завдавати шкоди підприємству. Він безкоштовно або за заниженими цінами забирав зі складу товарно-матеріальні цінності та укладав невигідні для ВАТ договори.

Питання

1. Чи мав би право власник 60 % акцій, не обіймаючи посади голови правління ВАТ, укладати договори та діяти іншим чином від імені ВАТ?
2. Який орган може відкликати членів виконавчого органу ВАТ (правління)? Чи матиме при цьому значення кількість акцій, що знаходяться у власності акціонера?
3. Що можна порадити акціонерам у ситуації, що склалася?
4. Під час установчих зборів, на яких було прийнято рішення про створення закритого акціонерного товариства “Рубекон”, постало питання щодо доцільності формування спостережної ради товариства. Більшість засновників висловлювалася за дволанкову систему управління – загальні збори акціонерів і правління, мотивуючи свою позицію тим, що кількість акціонерів є незначною (52), отже, утворення додаткового (поряд з ревізійною комісією) контролюючого органу є недоцільним, бо потребує додаткових видатків.

Через певний час до господарського суду надійшла заява від акціонерів ЗАТ “Рубекон” про те, що за 2004 рік ЗАТ їм не виплатило дивіденди, хоча

загальні збори вирішили щороку виділяти на дивіденди 15 % чистого прибутку. На суді ЗАТ навело такі мотиви невиклати дивідендів:

на зазначених зборах акціонерів було вирішено, що крім 15 % на виплату дивідендів, із чистого прибутку щорічно буде виділятися:

- 50 % на закупівлю сировини, нового обладнання, засобів техніки безпеки тощо;
- 15 % — у фонд матеріальної допомоги, яку отримують працівники, які постраждали під час виконання своїх трудових обов'язків. У разі заподіяння працівнику шкоди під час виконання ним його трудових обов'язків — виплата матеріальної допомоги у розмірі 10 середніх заробітних плат цього працівника. Крім того оплатити вартість його лікування та надати безкоштовну путівку до санаторію для покращення свого здоров'я;
- у разі загибелі працівника під час виконання ним своїх трудових обов'язків — 50000 грн одноразово.

За 2004 р. ЗАТ “Рубекон” отримало 383 тис. грн чистого прибутку.

За цей рік загинули 2 чоловіки, 3 — отримали ушкодження.

Середня заробітна плата першого становила — 413 грн, другого — 618 грн, третього — 502 грн.

Вартість путівок — 10000 грн кожна.

Після того, як ЗАТ здійснило всі виплати, дивіденди виплачувати не має з чого.

Питання

1. Вирішити спір.
2. Як має бути вирішено питання про наглядову (спостережну) раду згідно із законодавчими актами?
3. Які функції наглядової (спостережної) ради?
4. Як спостережна рада співвідноситься з ревізійною комісією щодо

виконуваних функцій та компетенції?

5. Яка черговість здійснення виплат до різних фондів?

Тестові завдання

1. Суб'єктами корпоративного управління можуть бути:

- а) окремі громадяни;
- б) власники та менеджмент окремого підприємства;
- в) державні та недержавні органи;
- г) всі зазначені;
- д) тільки б) та в).

2. Система управління, що характеризується широкою акціонерною власністю, коли вплив на прийняття рішень значною мірою залежить від менеджерів, застосування різних форм перехоплення контролю, за корпорацією має назву:

- а) аутсайдерська;
- б) інсайдерська;
- в) корпоративна.

3. Повний контроль над акціонерним товариством можливий за наявності пакета:

- а) 25 % плюс 1 акція;
- б) 50 % плюс 1 акція;
- в) 60 % плюс 1 акція;
- г) 75 % плюс 1 акція.

4. До зовнішніх елементів корпоративного управління не відносяться:

- а) державні органи загальної та спеціальної компетенції;
- б) механізми ринкового контролю;
- в) засоби масової інформації;
- г) норми та процедури взаємин власників.

5. Зміна статутного фонду допускається:

- а) рішенням загальних зборів акціонерів, причому голосування

з цього питання приймається кваліфікованою більшістю голосів;

- б) лише після внесення повністю всіма учасниками своїх вкладів;
- в) при виході з товариства кількох учасників або при поділі майна між учасниками, при ліквідації господарського товариства.

6. Може призначати своїх представників для контролю за реєстрацією акціонерів для участі у загальних зборах:

- а) акціонери, які володіють у сукупності більш як 10 % голосів;
- б) Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку;
- в) правильні обидві відповіді.

7. Загальні збори акціонерів визнаються правомочними, якщо у них беруть участь акціонери, що мають відповідно до статуту товариства більш як:

- а) 50 % голосів;
- б) 60 % голосів;
- в) 75 % голосів.

8. Можна проводити загальні збори акціонерів за кордоном:

- а) ні;
- б) так, лише з дозволу акціонерів, які володіють в сукупності 75 % голосів;
- в) так, однак лише тоді, коли 100 % акцій товариства володіють іноземці, особи без громадянства, іноземні юридичні особи.

9. Вносити свої пропозиції щодо порядку денного загальних зборів акціонерів має право:

- а) будь-хто з акціонерів;
- б) акціонери, які володіють більш як 10 % голосів;
- в) акціонери, які володіють більш як 25 % голосів.

10. Збори учасників товариства з обмеженою відповідальністю скликаються не рідше:

- а) одного разу на рік, якщо інше не передбачено установчими

документами;

- б) двох разів на рік, якщо інше не передбачено установчими документами;
- в) трьох разів на рік, якщо інше не передбачено установчими документами.

Література [3; 13; 15; 18; 24; 25; 27; 28]

Тема 7. Державно-правове регулювання корпоративних відносин

Державні органи, які регулюють корпоративні відносини.

Прямий державний контроль за корпоративною діяльністю. Види прямого корпоративного контролю.

Кабінет Міністрів України, його повноваження у сфері управління корпоративними правами держави.

Фонд державного майна України, його повноваження у сфері управління корпоративними правами держави.

Державна комісія з цінних паперів і фондового ринку, її повноваження у сфері управління корпоративними правами держави.

Суд, прокуратура, інші правоохоронні органи, які здійснюють захист корпоративних прав громадян, юридичних осіб і держави.

Питання для самоконтролю

1. Які державні органи регулюють корпоративну діяльність?
2. Розкрийте поняття прямого державного контролю за корпоративною діяльністю.
3. Які види прямого корпоративного контролю Ви можете назвати?
4. Назвіть побічний вплив держави на діяльність господарських товариств.
5. Які законодавчі засоби обмеження корпоративної діяльності?

Теми рефератів

1. Державні органи, які регулюють корпоративну діяльність.
2. Прямий державний контроль за корпоративною діяльністю.
3. Законодавчі засоби обмеження корпоративної діяльності.

4. Кабінет Міністрів України: його повноваження у сфері управління корпоративними правами держави.
5. Фонд державного майна України: його повноваження у сфері управління корпоративними правами держави.
6. Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку: її повноваження у сфері управління корпоративними правами держави.
7. Суд, прокуратура, інші правоохоронні органи, які здійснюють захист корпоративних прав громадян, юридичних осіб і держави.

Ситуаційні завдання

1. Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку вирішила перевірити правильність та законність відчуження акцій ВАТ “Приправа”. Для цього працівники Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку витребували з ВАТ “Приправа” документи про договори, які були укладені щодо акцій згаданого ВАТ за останні п’ять років. Однак ВАТ відмовилося надавати таку інформацію, аргументуючи це тим, що вони не мають права розголошувати інформацію щодо власників акцій, оскільки це є конфіденційна інформація.

Питання

1. Які повноваження Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку щодо перевірки діяльності ВАТ?
2. Чи є інформація щодо власників акцій конфіденційною?

2. Державна податкова адміністрація звернулася до ВАТ з попередженням про притягнення ВАТ до відповідальності з таких причин:

- ВАТ проводить додаткову емісію без рішення загальних зборів акціонерів;
- ВАТ здійснює перевезення пасажирів. Такий вид діяльності відповідно до законодавства потребує ліцензії, а у ВАТ строк ліцензії закінчився рік тому;

- ВАТ не опублікувало інформацію про свою фінансово-господарську діяльність за 2004 рік.

ВАТ з цими доводами не погодилося з таких підстав:

- відповідно до Закону України “Про господарські товариства” збільшення статутного фонду акціонерного товариства не більш як на 1/3 може бути здійснено за рішенням правління за умови, що таке передбачено статутом. Тобто у зв’язку з тим, що додаткова емісія є в межах 1/3 статутного капіталу, відповідно рішення загальних зборів акціонерів не потрібно;
- Державна податкова адміністрація не має права перевіряти наявність ліцензії. Це повноваження ліцензійного органу;
- Державна податкова адміністрація не має права перевіряти, чи опублікувало ВАТ інформацію про свою фінансово-господарську діяльність за 2004 рік.

Питання:

1. Які повноваження Державної податкової адміністрації щодо перевірки діяльності господарських товариств?
2. Хто в даній ситуації правий?

Тестові завдання

1. Основним завданням ДКЦПФР є:

- а) здійснення державного регулювання та контролю за випуском і обігом цінних паперів та їх похідних на території України;
- б) встановлення за погодженням з Кабінетом Міністрів України плати за видачу спеціальних дозволів, надання інформації за запитом юридичних та фізичних осіб відповідно до законодавства;
- в) здійснення контролю за діяльністю фондової біржі на території України.

2. ДКЦПФР накладає на юридичних осіб штрафи у розмірі 10000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян:

- а) за діяльність на ринку цінних паперів без спеціального дозволу

(ліцензії), одержання якого передбачено чинним законодавством;

- б) за неподання, невчасне подання або подання завідомо недостовірної інформації;
- в) за випуск та розміщення незареєстрованих цінних паперів відповідно до чинного законодавства.

3. Згідно з вимогами чинного законодавства вибір певної організаційно-правової форми господарського товариства обмежений:

- а) для організації фондової біржі чи інвестиційного фонду — лише у формі закритого акціонерного товариства;
- б) створення довірчого товариства — у формі товариства з додатковою відповідальністю;
- в) створення ломбарду — у формі повного товариства;
- г) всі відповіді правильні.

4. Назвіть окремий орган, який здійснює управління державним корпоративним сектором (державними акціонерними компаніями, державними корпоративними правами тощо):

- а) Кабінет Міністрів України;
- б) Фонд державного майна України;
- в) Національна академія наук України;
- г) правильно зазначені відповіді у пунктах а) та б);
- д) немає окремого органу.

5. Термін повноважень Голови ДКЦПФР і членів Комісії:

- а) п'ять років;
- б) сім років;
- в) десять років.

6. Шкода, заподіяна учасникам ринку цінних паперів неправомірними діями Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку при здійсненні контрольних та розпорядчих повноважень, підлягає відшкодуванню:

- а) у повному обсязі за рахунок держави;
- б) у повному обсязі за рахунок працівника, який заподіяв шкоду;
- в) така шкода не підлягає відшкодуванню.

7. Про вчинення правопорушень учасниками ринку цінних паперів посадовими особами Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку в разі виявлення відповідних правопорушень складаються:

- а) накази;
- б) розпорядження;
- в) протоколи.

8. Процесуальним документом оформляється рішення про накладення штрафу на учасника ринку цінних паперів:

- а) наказом;
- б) розпорядженням;
- в) протоколом;
- г) постановою.

9. Мають право (ні) члени ДКЦПФР проводити самостійно перевірки та ревізії фінансово-господарської діяльності емітентів, осіб, які здійснюють професійну діяльність на ринку цінних паперів, фондових бірж та саморегулівних організацій:

- а) так;
- б) ні.

10. Голова ДКЦПФР, її члени призначаються та звільняються:

- а) Президентом України за погодженням з Верховною Радою України;
- б) Президентом України;
- в) Верховною Радою України.

Література [7; 9; 10; 12; 16; 26]

Тема 8. Договірна робота в корпоративній організації

Роль і значення договору.

Порядок укладення і припинення дії договорів основних видів.

Врегулювання розбіжностей при укладенні, зміні та припиненні договорів.

Порядок укладення і припинення дії договорів основних видів.

Організація договірно-правової роботи в корпоративній організації.

Поняття і види договірної роботи.

Суб'єкти договірної роботи.

Стадії договірної роботи. Підготовка до укладення договору, оцінювання підстав укладення договору, оформлення договірних відносин, доведення змісту договорів до виконавців, контроль за виконанням і оцінювання результатів договірно-правової роботи.

Нормативна регламентація договірної роботи.

Юридична служба в корпоративній організації. Завдання юридичної служби щодо укладення договорів.

Питання для самоконтролю

1. Які державні органи регулюють корпоративну діяльність?
2. Розкрийте поняття прямого державного контролю за корпоративною діяльністю.
3. Які види прямого корпоративного контролю Ви можете назвати?
4. Назвіть побічний вплив держави на діяльність господарських товариств.
5. Які законодавчі засоби обмеження корпоративної діяльності?

Теми рефератів

1. Роль і значення договору.
2. Порядок укладення і припинення дії договорів.
3. Врегулювання розбіжностей при укладенні, зміні та припиненні договорів.
4. Організація договірно-правової роботи в корпоративній організації.
5. Поняття і види договірної роботи.

6. Суб'єкти договірної роботи.
7. Стадії договірної роботи.
8. Нормативна регламентація договірної роботи.
9. Юридична служба в корпоративній організації.

Ситуаційні завдання

1. У 1998 р. між закритим акціонерним товариством “АТАС” і акціонерним банком “Облбудбанк” було укладений кредитний договір, за яким ЗАТ отримало кредит у сумі 100 тис. грн під 45 % річних. Із боку позичальника цей договір було підписано віце-президентом. У 2002 р. ЗАТ пред'явило позов про визнання недійсним кредитного договору, посилаючись на те, що договір укладений товариством на вкрай не вигідних для нього умовах. Крім того, у позові зазначалося, що за статутом ЗАТ право здійснювати дії від імені товариства та представляти товариство у відносинах з юридичними та фізичними особами без довіреності надано лише президенту товариства. Віце-президент діє від імені товариства за довіреністю і не має право без рішення загальних зборів акціонерів укладати угоди на суму понад 50 тис. грн. Банк позов не визнав, посилаючись на накази президента ЗАТ від 8 квітня 1994 р. № 11 про призначення на посаду віце-президента та № 14-К від 2 лютого 1997 р. про визначення повноважень віце-президента ЗАТ, за якими віце-президент мав право без довіреності здійснювати дії від імені товариства.

Питання

1. Чи мають зазначені накази директора юридичне значення, якщо не внесені відповідні зміни до статуту товариства?
2. Чи є підставою для визнання договору недійсним його незатвердження (непогодження) з вищим органом акціонерного товариства?
3. Яке рішення має прийняти суд?

2. Товариство з обмеженою відповідальністю вирішило укласти з державним підприємством, що знаходилося в іншому місті, договір оренди виробничих приміщень. За обставин, що склалися, у визначений час директор товариства не зміг виїхати на підписання договору. Оскільки за статутом товариства ніхто, крім директора, не міг підписувати господарські договори, товариство довіреністю уповноважило комерційного директора на підписання договору. В довіреності повноваження комерційного директора були сформульовані як “право на оформлення договору оренди”. Але представники державного підприємства відмовилися мати справу з комерційним директором підприємства, посилаючись на те, що поняття “оформлення договору” не включає право на його підписання.

Питання:

1. Хто має підписувати угоди від імені суб'єктів господарювання?
2. Які вимоги пред'являються згідно із законодавством до довіреностей, що видаються від імені суб'єктів господарювання?
3. Чи правомірна позиція представників державного підприємства?

3. Між двома акціонерними товариствами було укладено договір перевезення. Від імені замовника договір було підписано генеральним директором, а від імені перевізника — заступником директора, оскільки останній перебував у відпустці. Оскільки перевізник своїх зобов'язань за договором не виконав, замовник звернувся до суду із позовом про відшкодування збитків. Але перевізник, в особі директора, який повернувся з відпустки, подав позов про визнання договору недійсним, як такого, що суперечить вимогам закону, оскільки заступник директора не мав повноважень на підписання договору.

Питання

1. Хто має право від імені юридичної особи підписувати договори?

Де повинні міститися такі відомості?

2. Чи має цивільно-правові наслідки угода, що підписана представником сторони, який не мав належним чином оформлених повноважень на її підписання?
3. Яке рішення має прийняти суд?
4. Податкова інспекція подала позов про визнання договору перевезення, укладеного між двома резидентами України, недійсним, посилаючись на те, що одна сторона за договором використала печатку без ідентифікаційного коду підприємства. Юрист цього підприємства проти позову заперечував, посилаючись на те, що законодавством взагалі не передбачена обов'язковість скріплення договорів печатками.

Питання

1. Який порядок отримання дозволу на виготовлення печаток та штампів?
2. Якими нормативними актами визначено, що на печатці має бути вказаний ідентифікаційний код суб'єкта підприємницької діяльності?
3. Яке рішення має прийняти суд?

5. Між ВАТ "Елекон" та ТОВ "Радіо" було укладено договір поставки, за яким ВАТ зобов'язано було поставити радіоапаратуру. Строк виконання було визначено 1 вересня 2005 р. Однак у зазначений термін поставка не відбулася. ТОВ подало на ВАТ позов до суду про стягнення неустойки в розмірі 200 тис. грн. Виявилось, що поставка не відбулася з вини відділу поставки ВАТ. Однак зазначений відділ свою вину заперечував, стверджуючи, що бухгалтерія їм заборонила здійснювати будь-які дії по відвантаженню продукції, якщо не буде попередньої оплати поставки та дозволу на відвантаження продукції з бухгалтерії. Бухгалтерія також заперечувала свою вину, зазначаючи, що з юридичного відділу їм взагалі ніякого договору не передавали і вони про дану поставку нічого не знають.

Юридичний відділ стверджував, що договір було передано і відділу поставки, і бухгалтерії.

Питання

1. Хто несе відповідальність у такій ситуації?
2. Який порядок ведення договірної роботи на підприємствах?

Література [7; 14; 21; 23]

Тема 9. Претензійно-позовна робота в корпоративній організації

Поняття і місце претензійно-позовної роботи в корпоративній організації.

Організація досудового порядку врегулювання господарських спорів. Порядок підготовки, обліку, пред'явлення і виконання претензій.

Порядок проведення позовної роботи. Облік поданих і отриманих позовів.

Контроль за виконанням розглянутих (задоволених, залишених без задоволення) претензійно-позовних матеріалів.

Особливості організації претензійно-позовної роботи з окремих видів претензій і позовів.

Реєстрація, облік і зберігання претензійних і позовних документів.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення претензійно-позовної роботи в корпоративній організації.
2. Правове регулювання досудового порядку врегулювання господарських спорів.
3. Хто несе персональну відповідальність за проведення претензійно-позовної роботи на підприємстві?
4. Чи обов'язково на підприємстві повинна бути юридична служба для проведення претензійно-позовної роботи?

5. Який порядок підготовки, обліку пред'явлених претензій та виконання розглянутих претензій?
6. Який порядок проведення позовної роботи?
7. Яким чином здійснюється контроль за виконанням розглянутих претензійно-позовних матеріалів?
8. Які особливості організації претензійно-позовної роботи з окремих видів претензій та позовів?

Теми рефератів

1. Поняття і місце претензійно-позовної роботи в корпоративній організації.
2. Організація досудового порядку врегулювання господарських спорів.
3. Порядок підготовки, обліку, пред'явлення і виконання претензій.
4. Порядок проведення позовної роботи.
5. Особливості організації претензійно-позовної роботи з окремих видів претензій і позовів.
6. Реєстрація, облік і зберігання претензійних і позовних документів.

Ситуаційні завдання

1. Розпорядженням районної податкової інспекції було блоковано рахунки колективного підприємства "Незалежність". Підприємство звернулося до господарського суду, який своїм рішенням скасував розпорядження як таке, що не відповідає вимогам закону. Згодом підприємство звернулося до господарського суду із позовом до тієї ж податкової інспекції про відшкодування шкоди, заподіяної незаконним блокуванням рахунків. Податкова інспекція заперечувала проти позову, посилаючись на те, що позивачем не було дотримано обов'язкового порядку досудового врегулювання.

Питання

1. На які спори поширюються вимоги щодо досудового врегулювання? Чи

потрібно було дотримуватись порядку досудового врегулювання у випадку, що розглядається?

2. Яке рішення має прийняти господарський суд?

2. Між повним товариством “Вега” (замовником) і приватним підприємством “Акорд” (перевізником) було укладено договір перевезення. Оскільки приватне підприємство прострочило виконання договору на два тижні, ПТ “Вега” звернулося до нього із письмовою претензією щодо відшкодування збитків у вигляді упущеної вигоди. Зважаючи на те, що через місяць ПТ не отримало відзиву на неї, останнє вирішило звернутися до господарського суду. У позові воно просило стягнути з боржника суму збитків, що розраховувалася за весь термін прострочки виконання, в тому числі і за місяць, що надання для розгляду претензії. Але суддя повернув позивачеві заяву, вказавши, що стороною не вжито заходів досудового врегулювання.

Питання:

1. Що розуміється під досудовим врегулюванням господарського спору? Які обов’язкові реквізити претензії?
2. Протягом якого часу замовник має право подавати претензію перевізнику? Скільки часу надається перевізникові для розгляду пред’явлених претензій?
3. Чи вірно вчинив суд? Чи має право замовник вимагати у позові відшкодування шкоди за період, що надається законодавством для розгляду претензії?

3. Між приватним підприємством і товариством з обмеженою відповідальністю було укладено договір на виконання маркетингових досліджень. Незважаючи на перерахований ПП аванс, що було передбачено договором, ТОВ так і не розпочало виконання робіт, а гроші

зі штрафними санкціями повертати відмовилось. Юрист приватного підприємства в установленому законом порядку подав позов до суду. Однак у канцелярії суду, до якої він приніс пакет документів, відмовилися їх приймати, посилаючись на те, що всупереч ч. 4 ст. 6 Господарського процесуального кодексу України копії документів, якими заявник обґрунтовував свої вимоги, не були нотаріально засвідчені.

Питання

1. Якими нормативними актами регламентується порядок оформлення і подання на розгляд копій ділових (процесуальних та інших) документів?
2. Яким актом законодавства визначено поняття “належним чином засвідченої копії”?
3. Чи є законною відмова працівників канцелярії прийняти документи із посиланням на ч. 4 ст. 6 Господарського процесуального кодексу України? Що можна порадити в цій ситуації?

4. Державне підприємство звернулося із позовом до виробничого кооперативу про відшкодування шкоди, заподіяної неналежним виконанням договору перевезення вантажів. У заяві позивач просив відшкодувати основну суму шкоди, суми сплаченого державного мита, а також витрати на оплату послуг юридичної консультації.

Питання

1. Чи мало право державне підприємство звертатися до виробничого кооперативу з позовом у порядку господарського судочинства?
2. З чого складаються судові витрати? Чи підлягають відшкодуванню витрати на оплату послуг юридичної консультації?
3. Чи можна зарахувати кошти, витрачені на оплату послуг юридичної консультації, до складу валових витрат позивача?

Тестові завдання

1. Персональну відповідальність за стан претензійно-позовної

роботи на підприємстві несе:

- а) юридична служба;
- б) керівник підприємства;
- в) той, хто безпосередньо складав претензію чи позов.

2. До претензійно-позовної роботи відноситься:

- а) підготовка, одержання та складання документів, необхідних для пред'явлення і розгляду претензій та позовів;
- б) пред'явлення і розгляд претензій та підготовка позовів;
- в) підготовка відповідей (відзивів) та заяв про перегляд рішень, ухвал, постанов суду в порядку нагляду;
- г) захист інтересів підприємства при розгляді майнових, переддоговірних та інших спорів в арбітражному та інших судах;
- д) здійснення організаційно-технічних заходів (реєстрація, облік, зберігання та відправка претензійно-позовних матеріалів);
- е) правильні всі відповіді.

3. Досудовий порядок врегулювання господарських спорів повинен бути:

- а) в усіх випадках;
- б) у спорах, що виникають з договору перевезення, договору про надання послуг зв'язку та договору, заснованому на державному замовленні;
- в) у спорах про визнання договорів недійсними, про визнання недійсними актів державних та інших органів.

4. Претензія чи позов після правової оцінки юридичної служби підписується:

- а) керівником підприємства або його заступником;
- б) юристом підприємства;
- в) тим, хто безпосередньо складав претензію чи позов.

5. У разі порушення строків розгляду претензії, чи залишення її без відповіді, господарський суд при вирішенні господарського

спору має право стягти на користь державного бюджету з підприємства, яким допущено порушення, штраф у розмірі:

- а) 2 % від суми претензії, але не менш як 5 розмірів неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і не більш як 100 розмірів неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
- б) 5 розмірів неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і не більш як 100 розмірів неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
- в) 5 % від суми претензії, але не менш як 15 розмірів неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і не більш як 200 розмірів неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

6. Претензія підлягає розгляду в:

- а) місячний строк з моменту одержання претензії;
- б) двомісячний строк з моменту одержання претензії;
- в) тримісячний строк з моменту одержання претензії.

7. За відсутності або невідповідності документів, які надходять до суб'єкта господарювання разом з претензією чи позовом, працівниками канцелярії складається акт про відсутність або невідповідність документів за підписом не менше:

- а) двох осіб;
- б) трьох осіб;
- в) п'яти осіб.

8. При відмові у задоволенні претензії заявнику повертаються подані до неї оригінали документів:

- а) так;
- б) ні.

9. Форма позовної заяви:

- а) письмова і підписана повноважною посадовою особою позивача або його представником;

- б) письмова форма з нотаріальним посвідченням;
- в) може бути усною і письмовою.

10. Сторони повинні надсилати копії документів, на яких ґрунтується позовна заява:

- а) в усіх випадках;
- б) якщо цих документів інша сторона не має;
- в) з цими документами інша сторона може ознайомитися в судовому засіданні, відповідно нічого надсилати не потрібно.

Література [13; 14; 27; 30; 31; 33]

Тема 11. Відповідальність за порушення норм корпоративного права

Відповідальність державних органів за порушення корпоративних норм.

Нормативно-правові акти, які передбачають відповідальність державних органів за порушення корпоративних норм.

Відповідальність посадових осіб органів управління господарських товариств за порушення корпоративних норм.

Штрафні санкції, які застосовуються до посадових осіб державних органів за порушення корпоративних норм.

Відповідальність акціонерів, учасників і персоналу за порушення корпоративних норм.

Питання для самоконтролю

1. Яка відповідно до законодавства передбачена відповідальність державних органів за порушення корпоративних норм?
2. Яку відповідальність несуть директори та керівники корпоративних організацій за порушення корпоративних норм?
3. Матеріально-правові питання відповідальності директорів та керівників за порушення корпоративних норм.

4. Чи несуть акціонери відповідальність за порушення корпоративних норм?
5. Чи можна стягнути з посадових осіб Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку в досудовому порядку штраф за порушення нормативно-правових актів у сфері корпоративного права?

Теми рефератів

1. Відповідальність державних органів за порушення корпоративних норм.
2. Відповідальність посадових осіб органів управління господарських товариств за порушення корпоративних норм.
3. Штрафні санкції, які застосовуються до посадових осіб державних органів за порушення корпоративних норм.
4. Відповідальність акціонерів, учасників та персоналу за порушення корпоративних норм.

Ситуаційні завдання

1. Після отримання повідомлення про проведення загальних зборів акціонерів, акціонер Петров, який володіє 2 % акцій, звернувся до ВАТ про надання йому такої інформації:

- про фінансово-господарську діяльність товариства;
- статут товариства;
- відомості про власників акцій, які володіють не менш як 10 % акцій;
- відомості про голову наглядової ради (де працював раніше, освіта, стаж роботи, характеристика);
- відомості про голову правління.

ВАТ Петрову відмовило і зазначило, що статут та відомості про фінансово-господарську діяльність товариства акціонеру нададуть при реєстрації його участі в загальних зборах акціонерів. Інша інформація не підлягає розголошенню.

Питання

1. Чи правомірна відмова ВАТ?

2. Який порядок оголошення інформації про діяльність акціонерних товариств?
3. Хто буде нести відповідальність за неправомірну відмову від надання інформації про діяльність акціонерних товариств?

2. Акціонер відкритого акціонерного товариства “Ліга” (власник 75 % акцій) почав завдавати шкоди підприємству. Він безкоштовно або за заниженими цінами забирав зі складу товарно-матеріальні цінності, укладав не вигідні для ВАТ договори. На зауваження інших акціонерів відповідав, що він є повноправним власником цього товариства і відповідно має право робити з майном відкритого акціонерного товариства будь-що.

Питання

1. Чи мав би право власник 75 % акцій, не обіймаючи посади голови правління ВАТ, укладати договори та діяти іншим чином від імені ВАТ?
2. Яку відповідальність буде нести в цій ситуації акціонер — власник 75 % акцій?
3. Що можна порадити акціонерам у ситуації, що склалася?

Література [1; 24; 26; 28; 34]

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-Х // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984.
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради. – 2003. – № 18, № 19–20, № 21–22. – Ст. 144.

4. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 № 1798-ХІІ // Відомості Верховної Ради України від 11.02.1992. – 1992. – № 6. – Ст. 56.
5. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-ІІІ // Відомості Верховної Ради України від 29.06.2001. – 2001. – № 25. – Ст. 131.
6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-ІV // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.
7. Про аудиторську діяльність: закон України від від 22.04.1993 № 3125-ХІІ // Відомості Верховної Ради України від 08.06.1993. – 1993. – № 23. – Ст. 243.
8. Про Антимонопольний комітет України: закон України від 26.11.1993 № 3659-ХІІ // Відомості Верховної Ради України від 14.12.1993. – 1993. – № 50. – Ст. 472.
9. Про електроенергетику: закон України від від 16.10.1997 № 575/97-ВР // Відомості Верховної Ради України від 23.01.1998. – 1998. – № 1. – Ст. 1.
10. Про ліцензування певних видів господарської діяльності: закон України від 01.06.2000 № 1775-ІІІ // Відомості Верховної Ради (ВВР), від 08.09.2000. – 2000. – № 36. – Ст. 299.
11. Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті: закон України від 23.09.1994 № 185/94-ВР // Відомості Верховної Ради України від 04.10.1994. – 1994. – № 40. – Ст. 364.
12. Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами: закон України від 21.12.2000 № 2181-ІІІ // Відомості Верховної Ради (ВВР) від 09.03.2001. – 2001. – № 10. – Ст. 44.
13. Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту: закон України від 22.12.1998 № 331-ХІV // Відомості Верховної Ради (ВВР), 02.04.1999. – 1999. – № 12. – Ст. 80.

14. Про захист національного товаровиробника від демпінговою імпорту: закон України від 22.12.1998 № 330-XIV // Відомості Верховної Ради (ВВР), 12.03.1999. – 1999. – № 9. – Ст. 65.
15. Про захист прав споживачів: закон України від 12.05.1991 № 1023-XII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 23.07.1991. – 1991. – № 30. – Ст. 379.
16. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців: закон України від 15.05.2003 № 755-ІУ // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2003. – № 31–32. – Ст. 263.
17. Про економічну самостійність України: закон України від 03.08.1990 № 142-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. 21.08.1990. – 1990. – № 34. – С. 499.
18. Про захист економічної конкуренції: закон України від 11.01.2001 р. № 2210-III // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2001. – № 12. – Ст. 64.
19. Про захист від недобросовісної конкуренції: закон України від 07.06.1996 № 236/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. 03.09.1996. – 1996. – № 36. – Ст. 164.
20. Про ціни і ціноутворення: закон України від 03.12.1990 № 507-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. 25.12.1990. – 1990. – № 52. – С. 650.
21. Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру: закон України від 17.06.1999 № 758-XIU // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1999. – № 32. – Ст. 268.
22. Про пожежну безпеку: закон України від 17.12.1993 № 3745-XII // Відомості Верховної Ради України від 01.02.1994. – 1994. – № 5. – Ст. 21.
23. Про забезпечення санітарного і епідемічного благополуччя населення: закон України від 24.02.1994 № 4004-XII // Відомості Верховної Ради України від 05.07.1994. – 1994. – № 27. – Ст. 218.

24. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: закон України від 14.05.1992 № 2343-XII // Відомості Верховної Ради України від 04.08.1992. – 1992. – № 31. – Ст. 440.
25. Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів: закон України від 19.12.1995 № 481/95-ВР // Відомості Верховної Ради України від 14.11.1995. – 1995. – № 46. – Ст. 345.
26. Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування: закон України від 17.01.2002 № 2953-III // Відомості Верховної Ради України від 26.04.2002. – 2002. – № 17. – Ст. 121.
27. Про державну податкову службу в Україні: закон України від 04.12.1990 № 509-XII // Відомості Верховної Ради УРСР від 05.02.1991. – 1991. – № 6. – С. 37.
28. Про зовнішньоекономічну діяльність: закон України від 16.04.1991 № 959-XII // Відомості Верховної Ради УРСР від 16.07.1991. – 1991. – № 29. – Ст. 377.
29. Про виконавче провадження: закон України від 21.04.1999 № 606-XIV // Відомості Верховної Ради України від 18.06.1999. – 1999. – № 24. – Ст. 207.
30. Указ Президента України “Про деякі заходи з регулювання підприємницької діяльності” від 23.07.1998 № 817/98 // Офіційний вісник України від 13.08.1998. – 1998. – № 30. – С. 2, код акту 5755/1998
31. Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України і Міністерства фінансів України «Про затвердження Інструкції про порядок застосування економічних та фінансових (штрафних) санкцій органами державного контролю за цінами»

№ 298/519 від 03.12.2001 // Офіційний вісник України від 04.01.2002 – 2001. – № 51. – С. 543.

32. Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Правил користування місцевим телефонним зв'язком» від 22 квітня 1997 р. № 385 // Офіційний вісник України. – 1997. – № 17. – С. 46.
33. Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Правил користування електричною енергією для населення» від 26 липня 1999 р. № 1357 // Офіційний вісник України від 13.08.1999. – 1999. – № 30. – С. 70.
34. Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Правил надання населенню послуг з водо, теплопостачання та водовідведення» від 30 грудня 1997 р. № 1497 // Офіційний вісник України від 22.01.1998. – С. 45.
35. Порядок координації проведення планових виїзних перевірок фінансово-господарської діяльності суб'єктів підприємницької діяльності контролюючими органами, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29.01.1999 р. № 112.
36. Лист Держпідприємство України від 31.5.2006 № 4006 «Про відповідальність суб'єктів господарювання за роботу без дозволів».
37. Лист Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва «Щодо відповідальності суб'єктів підприємницької діяльності за здійснення діяльності без ліцензії» від 20.02.2004 № 1019.
38. Типовий закон ЮНСІТРАЛ «Про міжнародний торговельний арбітраж» (червень 1985 р.).
39. Міжамериканська конвенція (Панамська) «Про міжнародний комерційний арбітраж» від 30 січня 1975 р.

40. Європейська конвенція «Про зовнішньоторговельний арбітраж», прийнята 21 квітня 1961 р. повноважними представниками 22 європейських держав.

Додаткова

41. Адміністративне право України: У 2 т. - Том I: Загальна частина. - К., 2004. - С. 415-431
42. Адміністративне право України / За ред. С. В. Ківалова. - О., 2003. - С. 208-225
43. Бабак О. Застосування штрафів як різновиду спеціальних санкцій до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності / О. Бабак // Підприємництво, господарство і право. - 2008. - №4. - С.21-25.
44. Богун В., Солодухін Г. Господарсько-правова відповідальність за порушення законодавства про ціни // Підприємництво господарство і право. — №1. - 2005.
45. Братусь С. Н. «Юридическая ответственность и законности». - М., 1976. - С.75.
46. Булгакова І.В. Господарське право: Навч. посіб.- К.: Прецедент, 2006.
47. Бурлаченко А. Обжалование неправомерных санкций.// Юридическая практика. - 2007. - №39. - С.11,13
48. Вінник О.М. Господарські товариства та виробничі кооперативи: правове становище: Монографія. - К.: Знання, 1998.
49. Вінник О. М. Інвестиційне право: Навч. посібник. - К.: Атіка, 2000.
50. Вінник О.М. Господарське право: навч. посіб.- 2-ге вид., змін. та доп.- К.: Правова єдність, 2009.
51. Господарське законодавство України: 36. нормативних актів / Уклад. В. С. Щербина, О. В. Щербина. - К.: Атіка, 2001.
52. Господарське законодавство України: Навч. посіб./ Жук Л.А., Жук О. М., Неживець О. М. та ін.- К.: Кондор, 2007.

53. Господарське право: Практикум / В. С. Щербина, Г. В. Пронська, О. М. Вінник та інші; за заг. ред. В. С. Щербини. - К.: Юрінком Інтер, 2001.
54. Господарське законодавство України/ Роїна О.М.- К.: КНТ, "Скіф", 2008р.
55. Гуйван П. Відповідальність сторони за договором за неналежне застосування санкцій до контрагента // Право України. - № 6. - 2004.
56. Денисенко О. Потреба удосконалення стягнення штрафних санкцій / О. Денисенко// Право України. - 2008. - №7. - С.136-140.
57. Джунь В. В. Інститут неспроможності: світовий досвід розвитку і особливості становлення в Україні: Монографія. - Львів, 2000.
58. Смелянов В.П. Гражданское право Украины. — Харьков, 1996. — С. 82.
59. Є. А. Таликін Господарсько-процесуальні запобіжні заходи в системі державного регулювання господарської діяльності / Соц.-ек.проблеми сучас.періоду України – Вип. 6(74). – С.183-185.
60. Жук Л.А. Господарське право: Навч. посіб./ Л.А.Жук, І.Л.Жук, О.М.Неживець.- К.: Кондор, 2007.
61. Загорулько А.И. Обязательства по возмещению вреда. — Харьков, 1996. — С. 92.
62. Зверєва О.В. Господарсько - правове забезпечення права споживача на безпечність товарів, робіт, послуг / О.В. Зверєва// Вісник господарського судочинства. - 2008. - №2. - С.93-99.
63. Знаменский Г. Л. Хозяйственное законодательство Украины. Формирование и перспективы развития - К.: Наукова думка, 1996.
64. Кибенко Е. Р. Корпоративное право: Учебное пособие. - Харьков: Эспада, 1999.
65. Колодїй А.М. Принципи права України. — К., 1998. — С. 8.

66. Комаров В. В. Международный коммерческий арбитраж. - Харьков, 1995.
67. Коростей В.И. Трансформация хозяйственно-правовой ответственности // Трансформація юридичної відповідальності на сучасному етапі розвитку суспільства: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Донецьк, 12 червня 2008 року. – Донецьк: ДонУЕП, 2008.– С. 28
68. Кравець І. М. Правове становище суб'єктів організаційно-господарських повноважень: монографія /І. М. Кравець. - К.: Юрінком Інтер, 2010. - 240 с.
69. Кравчук С.Й. Господарське право України: Навч. посіб.- К.: Кондор, 2007р.
70. Крупчан О. Місце адміністративного суду в процедурі застосування та стягнення штрафних санкцій із суб'єктів господарювання/ О.Крупчан, В.Перепелюк// Юридична Україна. - 2008. - №11. - С.50-57.
71. Кузнецова Н. С. Подрядные договоры в инвестиционной деятельности. - К., 1993.
72. Лук'янець Д. Про правову природу адміністративно-господарських санкцій // Підприємництво господарство і право. - №3 - 2005. -С. 10 - 15
73. Лук'янець Д. М. Типологія юридичної відповідальності // Юридична Україна. - 2004. -№3.-С. 4
74. Луць В. В. Контракты у підприємницькій діяльності: Навч. посібник. - К.: Юрінком Інтер, 1999.
75. Луць В.В. Контракты у підприємницькій діяльності. — К., 2001. — С. 68.
76. Мамутов В. К., Чувпило О. О. Господарче право зарубіжних країн. - К., 1996.

- 77.Мариненко О. Суд і діло: нова перспектива господарських спорів// Дзеркало тижня. - 2008. - №1. - С.6.
- 78.Мартемьянов В. С. Хозяйственное право: Курс лекций. - М., 1994. - Т. 1. - Общие положения.
- 79.Минюк Д. Юридична відповідальність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в Україні та порядок її застосування // Підприємство, господарство і право. - 2007. № 6 - С. 360.)
- 80.Мілаш В. Про розвиток господарсько-правового регулювання договірних відносин // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – №5. – С. 36–40.).
- 81.Мороз Л.Я. Господарсько-правова відповідальність товарних бірж / Л.Я. Мороз// Вісник господарського судочинства. - 2008. - №4. - С.105-113.
- 82.Литвинова А.П. Проблеми процесуальних форм вирішення господарських спорів за відсутності відповідача у судовому процесі/ А.П.Литвинова, С.В.Ребрита// Вісник господарського судочинства. - 2005. - №3. - С.29-32.
- 83.Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: 2-е вид., перероб. і допов. / За заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербіни; Кол. авт.: О.А. Беяневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина та ін. – К.: Юринком Інтер, 2008. – 720с.
- 84.Ненюк Н. Пеня у сфері зовнішньоекономічної діяльності: основна характеристика, проблеми застосування та шляхи їх вирішення // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – №3. – С. 56–59.).
- 85.[Нос М.](http://www.justinian.com.ua/author.php?id=894) Закон про засади державного контролю (нагляду) за господарською діяльністю в Україні: кого він захищатиме? - <http://www.justinian.com.ua/author.php?id=894>

- 86.Подцерковний О.П. Господарське право: підручник/ О.П. Подцерковний, О.О.Квасницька, А.В.Смітюх та ін. – Х.: Одиссей, 2010. – 640с.
- 87.Пересунько С. І. Право державної власності в Україні (історія, сучасність, перспективи). - Кіровоград: Єлисавет, 1998.
- 88.Пилипенко А. Я., Щербина В. С. Очерки акционерного права Украины. - К., 1995.
- 89.Підприємницьке право України / За ред. Р.Б.Шишки. — Харків, 2000. — С. 444—445.
- 90.Притика Д. М., Типов М. І., Щербина В. С. та ін. Арбітражний процес: Навч. посібник. - Харків: Консум, 1999. - Ч. II.
- 91.Притыка Д. Н. Арбитражный суд: проблемы организации и деятельности: Монография. - К.: Орияне, 2000.
- 92.Право власності в Україні / За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. - К.: Юрінком Інтер, 2000.
- 93.Рябченко О.П. Сутність адміністративно-господарських санкцій/ О.П. Рябченко// Вісник Верховного Суду України. - 2009. - №2. - С.37-40.
- 94.Сакоян Д. Правове регулювання відносин в сфері застосування господарсько-правової відповідальності за порушення стандартів / Д. Сакоян// Право України. - 2008. - №2. - С.60-63.
- 95.Саниахметова Н. О. Правовий захист підприємництва в Україні: Навч. посібник. - К.: Юрінком Інтер, 1999.
- 96.Саниахметова Н. А. Юридический справочник предпринимателя. - Харьков, 1999.
- 97.Селезень С.В. Господарське законодавство: Навч. посіб./ С.В.Селезень, В.М.Бережний.- Х.: Еспада, 2007.
- 98.Семенова Л. Н. Антимонопольне і конкурентне право: Курс лекцій. - К.: ЄУФІСМБ, 1999.

99. Сиротенко С.Є. Деякі теоретично-практичні питання визначення розміру відшкодування моральної (немайнової) шкоди // Вісник Верховного Суду України. — 2002. — № 6(34). - С. 42.
100. Степанова Т. Претензионный порядок разрешения споров// Юридическая практика. - 2005. - №1-2. - С.14-15.
101. Судіна В. Практика вирішення господарських спорів (за матеріалами Верховного Суду України)// Бухгалтерія. - 2004. - №34. - С.68-73.
102. Судіна В. Практика вирішення господарських спорів// Бухгалтерія. - 2004. - №38. - С.94-97.
103. Сушко Л. Застосування штрафних санкцій за порушення вимог Закону України від 12.05.91 р. № 1023-ХІІ "Про захист прав споживачів" / Л. Сушко// Вісник податкової служби України. - 2008. - №44. - С.44-48.
104. Тітов М. І. Банкрутство: матеріально-правові та процесуальні аспекти / За наук. ред. В. М. Гайворонського. - Харків, 1997.
105. Хозяйственное право: Учебник для вузов / Отв. ред. проф. В. С. Мартемьянов. - М., 1994. - Т. 2.
106. Хорошилова С. Новая эра в рассмотрении хозяйственных споров// Финансовая консультация. - 2004. - №1-2. - С.33-34.
107. Цират Г. А., Цират А. В. Международный арбитраж как способ разрешения внешнеэкономических споров. - К., 1997.
108. Шаталова Т. Звільнення від відповідальності сторони зовнішньоекономічного договору (контракту) // Юридичний журнал. — 2004. — №2. — С. 114–120.).
109. Шевченко Н. Способы защиты прав субъектов хозяйствования// Підприємництво, господарство і право. - 2005. - №8. - С.51-53.
110. Шершеневич Г. Курс торгового права. - Спб., 1908. - Т. 1.

111. Шмиттгофф К. Экспорт: право и практика международной торговли. - М., 1993.
112. Шпомер А. Особливості господарської відповідальності у сфері економіки // Підприємництво, господарство і право. – 2002. – № 6. – С. 6–7.).
113. Черешнюк В. Штрафні санкції за порушення господарських договорів// Підприємництво, господарство і право. - 2006. - №7. - С.83-87.
114. Щербина В. С. Попередження господарських правопорушень. - К., 1993.
115. Щербина В. С. Господарське право України: Навч. посібник. — К., 2008. — С. 35.
116. Щербина В.С. Господарське право: Підруч./ Щербина В. С.- 4-те вид, перероб. і доп.- К.: Юрінком Інтер, 2009р.
117. Щербина В.С. Суб'єкти господарського права. Монографія. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 264 с.
118. Щербина В.С. Господарське право: підручник / В.С.Щербина. – [6-те вид., перероб. і доп].- К.: Юрінком Інтер, 2013. – 640 с.
119. Ярошенко А. Адміністративно-господарські санкції: найцікавіше/ А.Ярошенко// Все про бухгалтерський облік. - 2009. - №40. - С.48-53.
120. Господарське право: підручник / Д.В.Задихайло, В.М.Пашков, Р.П. Бойчук та ін.; за заг ред. Д.В. Задихайла, В.М.Пашкова. - Х.: Право, 2012. – 696 с.
121. Господарське право [Текст] : навч. посіб. для підгот. до іспитів / В. С. Мілаш. - Харків : Право, 2015. - 328 с
122. Правове забезпечення діяльності господарських організацій (довідник юрисконсульта): навчальний посібник /Д.В. Задихайло, А.О.Олефір, В.М.Пашков. -Х:-Юрайт, 2016.-528с.

123. Апаров А.М., Онищенко О.М. Господарське право України.
Підручники та навчальні посібники. Том 1: Загальна частина
– К: Видавництво Істина, 2016. – 452 с